

5. peatükk

SÕNAVABADUS

See peatükk tutvustab õigust sõnavabadusele, kasutades selleks suhtlemist ja kriitilist mõtlemist. Õppematerjalina on kasutusel filmid ja informatiivne tekst. Seda peatükki võib kasutada eraldiseisvalt või osana inimõiguste kursusest.

Tunni eesmärgid

- Arutleda sõnavabaduse kui inimõiguse ning selle eiramise tagajärgede üle
- Hinnata kriitiliselt Amnesty Internationali kui inimõiguste eest seisja rolli
- Analüüsida erinevaid loomingulisi võimalusi, mis võimaldavad tegutseda ning kampaaniaid korraldada

Abimaterjalid

- PowerPoint esitlus: Sõnavabadus
- Abivahend 1: Amnesty Internationali tutvustus
- Abivahend 2: Käimasolevad juhtumid ning kampaaniad
- Tööleht 1: Käimasoleva juhtumi informatsioon ning kampaania planeerimine
- Film: "Üheainsa allkirja võim" (2 min 30 sekundit)
- Film: "Sa oled võimas" (1 min ja 30 sekundit)
- Film: "Kuul" (1 min)

SISSEJUHATUS

5 min

Õpilastele tutvustatakse sõnavabaduse ideed.

- Näita õpilastele slaidi nr 2, mis kujutab sõnavabaduse piiramist. Uuri õpilastelt, kuidas nad seda pilti mõistavad.
- Selgita õpilastele, et selles tunnis käsitlete te õigust sõnavabadusele, mis on artikkel 19 inimõiguste ülddeklaratsioonist (slaid nr 3).
- Selgita õpilastele, kuidas tund on üles ehitatud (slaid nr 4).

PÕHIOSA

15 min

Õpilased arutlevad juhtumite üle, mil nende sõnavabadust on piiratud ning teised inimesed on nende eest välja astunud.

- Kasutades Amnesty Internationali tutvustuse 1. osa (Abivahend 1, 1. osa), kirjelda, kuidas Amnesty International alguse sai. Näita slaidi nr 5.
- Õpilased arutlevad paarides, mida oleks saanud/võinud Portugali tudengitega ette võtta. Iga paar esitab kaks ideed.
- Loe ette Amnesty tutvustuse 2. osa (Abivahend 1, 2. osa) – "Rohkem kui 50 aastat Amnesty!" Näita slaidi nr 6.
- Näita filmi "Üheainsa allkirja võim" – Amnesty filmi, mis demonstreerib ühe allkirja võimu kirjal või petitsioonil.

MTÜ Mondo korraldatud päkapikkude meeleavaldus Tallinnas õiglase šokolaaditootmise eest – et kakaokasvatustes ei kasutataks lapstööjõudu ja kakaofarmeritele makstaks õiglast tasu.

Foto: Meelis Mikker

TEEMAARENDUS

35 min

Õpilased mõtlevad kuidas asjad on muutunud sellest ajast peale, kui Amnesty loodi ning arutavad, kuidas korraldada kampaaniaid, et lõpetada inimõiguste rikkumisi.

- Selgita, et maailmas rikutakse veel paljudes kohtades inimõigusi. Näita slaidi nr 7, mis tutvustab Amnesty teavitustööd. Ütle õpilastele, et nad analüüsivad nüüd mõningaid juhtumeid lähemalt.
- Jaota õpilased väikestesse rühmadesse. Iga rühm vaatleb erinevat juhtumit lehelt Abivahend 2: Käimasolevad juhtumid ning kampaaniad
- Palu õpilastel analüüsida Amnesty rolli nende juhtumite ja kampaaniate juures. Mida Amnesty ette võttis? Kas see muutis olukorda? Mida oleks võinud veel teha?
- Iga rühm kannab klassile oma tulemused ette.

Õpilased mõtlevad käesoleva juhtumi jaoks oma kampaania välja.

- Kasuta slaidi nr 8 ning 1. töölehte: Käimasoleva juhtumi informatsioon ning kampaania planeerimine. Õpilased arutavad Johan Terissa juhtumi üle, kes on põhikooli õpetaja Indoneesiast, kes vangistati rahumeelse protesti juhtimise tõttu.
- Loe ette selle juhtumi ajalugu.
- Palu õpilastel rühmades arutleda, millise kampaania nad looksid, et Johan vabastada. Mida nad ette võtaksid? Kuidas nad veenaksid teisi inimesi, et nad samuti osaleksid?
- Iga rühm esitleb klassile oma ideid.

© DERM

KOKKUVÕTE

5 min

- Näita filmi "Sa oled võimas" või siis "Kuul", kui see on rohkem õpilaste eale sobilik. Selgita õpilastele, et kuigi me võime suurte raskustega silmitsi seistes arvata, et me ei saa midagi muuta, on tegelikult meil kõigil jõudu viia läbi positiivseid muutusi.

ABIVAHEND 1

Amnesty Internationali lugu

1. OSA

KUIDAS AMNESTY INTERNATIONAL ALGUSE SAI?

1960. aastal jutustas 40-aastane Suurbritannia advokaat Peter Benenson loo kahest portugali tudengist, kes ühes Lissaboni baaris tõstsid klaasid vabaduse terviseks.

Sellel perioodil oli Portugalis kindral Salazari diktatuur. Peter Benenson oli lugenud, et nende kahe portugali tudengi jaoks oli klaasi tõstmine vabaduse auks lõppenud seitsmeaastase vanglakaristusega.

28. mail 1961 aastal ilmus Suurbritannia ajalehes *Observer* Peter Benensoni artikkel "Unustatud vangid". See rääkis inimestest, kes on vangistatud ainult nende ideede tõttu. Siin on artikli esimene lõik:

"Võtke suvalisel päeval ajaleht ning te võite sealt lugeda, kuidas kedagi on vangid pandud, piinatud või hukatud, sest tema väljaütlemised või usupõhimõtted on olnud vastuvõetamatud tema riigi valitsusele. Hetkel on selliseid inimesi vangis miljoneid ning nende numbrid kasvavad pidevalt. Ajalehtede lugejad tunnevad, et nad ei suuda midagi teha. Kui oleks võimalik pöörata kogu see inimeste abitus ja tülgestus ühiseks vastulöögiks, võiksimme me ühiselt midagi suurt korda saata!"

2. OSA

ROHKEM KUI 50 AASTAT AMNESTY!

Peter Benenson asus välja mõtlema, kuidas oleks võimalik vabastada vangid, kes on vangistatud samadel põhjustel nagu need kaks portugali tudengit, keda ta nimetas "süümevangideks". Ta arvas, et kõige parem oleks survestada riikide valitsusi kirjade ja petitioonidega, mis nõuaks süümevangide vabastamist.

Benesoni *Observeri* artikkel sai lugejatelt tohutult tagasisidet. Talle saadeti palju toetuskirju ning rahatšekke, teatati ka teistest vangidest ning ennast andsid üles eri riikide vabatahtlikud, kes olid valmis töötama süümevangide vabastamise nimel. Kaheksa nädala pärast toimus esimene rahvusvaheline koosolek. Amnesty International oli asutatud. Esimese aasta jooksul asutati Amnesty Internationali kontorid seitsmes riigis.

Täna on Amnesty Internationalil üle 3 miljoni liikme 150 erinevas liikmesriigis üle maailma. 28. mai 2011 märkis Amnesty Internationali 50 tegevusaasta algust.

ABIVAHEND 2

Käimasolevad kampaaniad ja juhtumid

AMNESTY KAMPAANIAD – 1. NÄIDE

RELVADE KONTROLLIMISE KAMPAANIA

Mis/millal

Rahvusvaheline relvakaubanduse kokkulepe muudaks inimeste elu turvalisemaks, sest garanteeriks, et relvade müük ning kasutamine on rangete seaduste järelvalve all.

Kus

Kogu maailmas

Millal

Amnesty International on olnud selle kampaaniaga seotud alates 2003. aastast.

Miks

Igal aastal sureb relvastatud konfliktide tõttu 740 000 inimest ehk rohkem kui üks inimene minutis.

Millise kampaania Amnesty läbi viis

Enam kui miljon inimest üle maailma võttis osa "miljoni näo" kampaaniast, mis nõudis rangemat relvastumise järelvalvet. Paljud noored inimesed kirjutasid ka Suurbritannia välisministeeriumile ning 2009. aasta juunis kutsuti 120 noort Amnesty ning Oxfami aktivisti nende peakorterisse Londonisse, et kohtuda ametnike ning poliitikutega. Kohtumise eesmärgiks oli arutada relvakaubanduse kokkuleppe vajalikkuse üle. Noored on kirjutanud e-kirja Ameerika presidendile Barack Obamale, Suurbritannia parlamendisaadikutele ning välisministrile, on ühinenud *Facebooki* grupiga ning võtnud osa rahumeelsetest meelevaldustest.

Tulemus

Enne relvakontrolli kampaania algust 2003. aasta oktoobris toetasid relvakaubanduse kokkulepet ainult kolme riigi valitsused: Costa Rica, Mali ja Kambodža. Kuid 2008. aasta detsembris hääletasid 137 riiki relvakaubanduse kokkuleppe järgmisesse arutelude faasi. Hetkel on leppe aruteludesse kaasatud 192 riiki (2011–2012).

AMNESTY KAMPAANIAD – 2. NÄIDE

INIMENE HÄDAOHUS

Ignatius Mahendra Kusuma Wardhana

Mis/kes

Tudengiliikumise 21-aastane juht Mahendra mõisteti kolmeks aastaks vangi rahumeelses tudengite meelevalduses osalemise eest.

Kus

Indoneesias

Millal

Mahendra vangistati 2003. aastal.

Miks

Mahendra mõisteti süüdi, kuna ta väidetavalt solvas Indoneesida presidenti ja asepresidenti, osaledes rahumeelses meelevalduses, mis oli suunatud kütuse hindade tõusu vastu. Amnesty International leidis, et Mahendra on süüevang.

Millise kampaania Amnesty läbi viis

Suurbritannia kooliõpilased ning tudengid saatsid Mahendrale vanglasse postkaarte. Inimesed kirjutasid ka Indoneesia valitsusele ja palusid Mahendra vabastada.

Tulemus

Mahendra vabastati 2005. aastal, kui ta oli olnud kokku vangis kaks ja pool aastat. Ta kirjeldas Amnesty liikmetele vangla halbu tingimusi ning kehva toitu ning ütles, et oli seal ennast väga üksikuna tundnud. Amnesty liikmete saadetud kirjad olid talle ning teistele vangidele suureks lohutuseks: "Me tundsim, et meid ei olnud unustatud ning et väga paljud inimesed toetasid meid."

Mahendra on alati olnud julge aktivist. Tema sõnul kohtlesid vangivalvurid teda paremini, kui vanglasse hakkasid saabuma kaardid tema toetajatelt ning see andis talle jõudu alustada kampaaniat puhta joogivee tagamiseks vangidele.

Peale Mahendra vabastamist viidi Indoneesia kriminaalseadusesse sisse suur muudatus. 2006. aasta detsembris hääletas riigikohus selle poolt, et muuta ära seadus, milla alusel Mahendra oli vangistatud. Presidendi ning asepresidendi solvamist ei loeta Indoneesias enam kriminaalkuriteoks.

ABIVAHEND 2

Käimasolevad kampaaniad ja juhtumid

AMNESTY KAMPAANIAD – 3. NÄIDE

LÕPETADA VÄGIVALDSED VÄLJATÕSTMISED

Mis/kes

Amnesty töötab selle nimel, et inimesi ei tõstetaks vastu nende tahtmist nende kodudest välja. Tuhandeid inimesi, kes elavad ja töötavad raudtee kõrval Accras, Ghana pealinnas, võib oodata selline saatus.

Kus

Accra, Ghana pealinn, Lääne-Aafrika

Millal

Jaanuaris 2011

Miks

Raudteekogukond – mehed, naised ja lapsed, kes elavad ja kauplevad raudteeliinide kõrval, oleksid kaotanud oma sisetulekuallika ja kodud ning langenud vaesusesse. Vägivaldne kodudest välja tõstmine on inimõiguste vastane tegevus.

Millise kampaania Amnesty läbi viis

2010. aasta detsembrist 2011. aasta jaanuarini andsid 63 000 inimest üle maailma oma allkirja Amnesty kampaania toetuseks. Petitsioon anti edasi Accra linnavõimudele. See soovitas linnavõimudel mitte minna edasi plaaniga tõsta inimesi oma kodudest välja, sest vastasel juhul rikutaks raudteekogukonna inimõigusi.

Tulemus

Kampaania tulemusena ei tõstetud inimesi nende kodudest välja, kuid see otsus ei ole veel lõplik. Amnesty Ghana töötab koos paljude teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega, kogukonna ning kohalike ametnikega selle nimel, et olukord kõigile osapooltele sobivalt lahendada. Amnesty International Ghana on pöördunud ka Ghana presidendi poole toetuse saamiseks.

AMNESTY KAMPAANIAD – 4. NÄIDE

ZIMBWABE NAISED ÄRKAVAD TEGUDELE

(*Women Of Zimbabwe Arise* ehk WOZA)

Mis/kes

WOZA organisatsioon loodi ühendamiseks Zimbwabe naised, innustamaks neid seisma oma õiguste eest ja võtma kogukonnas liidrirolli. WOZA liikmeid on politsei aresteerinud, kinni pidanud ning vanglas peksnud, sest nad on korraldanud rahumeelseid meelevaldusi. Vangis ei ole neile antud süüa, arstiabi ega õigust kohtuda advokaadiga. Vaatamata nende inimõiguste rikkumisele on WOZA liikmed vapralt jätkanud oma õiguste eest seismist.

Kus

Zimbwabe

Millal

Alates WOZA loomisest 2003. aastal.

Miks

WOZA liikmed aresteeriti, kuna nad korraldasid rahumeelse meelevalduse.

Millise kampaania Amnesty läbi viis

Suurbritannia noored saatsid WOZA liikmetele postkaarte Amnesty õnnitluskaartide kampaania raames. Nad saatsid WOZA liikmetele ka paberist roose, et nad saaksid neid valentinipäeva ja emadepäeva rahumeelsetel meelevaldustel jagada. WOZA liikmed kasutavad roosi sümbolina, mis väljendab usku, et "armastuse võim võidab võimuarmastuse". Suurbritannia noored saatsid roose ka Zimbwabe suursaadikule Londonis ning kirjutasid Zimbwabesse Harare politsei-ülemale.

Tulemus

WOZA rahvusvaheline koordinaator Jenni Williams: "Amnesty on meie suur õde. Kui ma olen vangis ning ma tean, et minu suur õde seisab minu eest ja räägib inimestele minu kannatustest ning võitlusest, siis ma tunnen ennast vähem hirmununa ning üksikuna."

2009. aastal andis Ameerika president Barack Obama Jenni Williamsile ja Magodonga Mahlangule Valges Majas üle Robert F. Kennedy Inimõiguste ordeni nende tegevuse eest inimõiguste eest võitlemisel.

TÖÖLEHT 1

Käimasoleva juhtumi informatsioon ning kampaania planeerimine

JUHTUMI TAUSTAINFO

INIMENE OHUS (JOHAN TETERISSA)

Kes

Johan Teterissa, kooliõpetaja, kannab 15 aasta pikkust vanglakaristust.

Kus

Indoneesias

Millal

Johan Teterissa arreteeriti 2007. aasta juunis.

Miks

Johan Teterissa juhtis rahumeelset meelevaldust Indoneesia Maluku provintsi pealinnas Ambonis. Meelevaldajad kandsid "Benang Raja" lippu, mis on võimude poolt keelatud, kuna seda loetakse Lõuna-Maluku Vabariigi vabadusvõitlejate lipuks.

Kuidas

Johan on olnud Amnesty õnnitluskaartidel ning Suurbritannia noored on kirjutanud Indoneesia justiits- ning inimõigusteministrile, paludes tema vabastamist. Nad osalesid ka lapitekikampanias, mille tulemusena saadeti Indoneesiasse suur plakat solidaarsuse õhutamiseks.

Kui te tötaksite Amnesty Internationali jaoks, siis millise kampaania te viiksite läbi Johan Teterissa vabastamiseks?

- Millise loomingulise kampaania te mõtleksite välja Johani päästmiseks?
- Mida te ette võtaksite?
- Kuidas te veenaksite teisi inimesi kaasa lööma?

Võtke eeskujuks tegevusi, mida Amnesty on oma varasemates kampaaniates kasutanud: kirjade saatmine, poliitikute veenmine, interneti- ja sotsiaalmeediakampaaniad, meelevaldused, avalikud üritused, koostöö tuntud inimestega.